

Kwaliteitscriteria voor practoraten

Onderzoek naar de vragen van morgen

DOOR RONALD STEVENS, HANS KOOLE, MARC VAN DER MEER, HENK RITZEN EN ANNEKE WESTERHUIS

De kwaliteitscommissie van de stichting *Ieder mbo een practoraat* heeft criteria opgesteld waaraan practoraten zouden moeten voldoen. Het gaat hierbij onder andere om de opzet en uitvoering van onderzoek. De kwaliteitscriteria zijn bedoeld als oriëntatiepunt voor het opereren en verder ontwikkelen van practoraten.

Vanaf de start van de practoraten in het mbo was het uitgangspunt dat deze een actieve bijdrage zouden leveren aan de innovatiekracht van de mbo-sector en het realiseren van hoogstaand onderscheidend beroepsonderwijs waarin studenten worden voorbereid op de snel veranderende beroepspraktijk. Deze practoraten vormen een innovatieve werkplaats in de school. Hier vinden inhoudelijke verkenningen plaats en wordt praktijkgericht onderzoek verricht. Onderwijs en bedrijfsleven delen er hun kennis en ervaring zodat het onderwijs aansluit bij de beroepspraktijk. Practoraten doen dat onder andere door kennis te verzamelen in gesprekken met stakeholders uit de onderwijs- en beroepspraktijk. Ze maken gebruik van onderzoeksresultaten of bouwen voort op eerder onderzoek. Ze ontwikkelen praktijkkennis door in het onderzoek de context van beroepspraktijk en de beroepsopleidingen te verbinden en te delen met relevante externe partners. Veel mbo-instellingen hebben het verrichten van praktijkgericht onderzoek inmiddels omarmd door het inrichten van een of meer practoraten. Hierin wordt door de betrokken practor samengewerkt met docent-onderzoekers, externe onderzoekers (bijvoorbeeld van een lectoraat vanuit een hbo-instelling), studenten en professionals uit de beroepspraktijk.

Praktijkonderzoek

Binnen het mbo bestond ten tijde van de eerste practoraten weinig ervaring met het doen van praktijkgericht onderzoek. Behoeft bestaat aan duidelijke criteria waaraan dit onderzoek zou moeten voldoen. Deze criteria kunnen bijdragen aan de verbetering van onderzoekend werken, onderzoekmatig denken, onderzoekend verbeteren en innoveren. Op langere termijn dragen de criteria bij aan een onderzoekende cultuur in het mbo.

Na de start van het eerste practoraat in 2012, is in 2015 de stichting *Ieder mbo een practoraat* opgericht. Vanaf 2012 heeft de beweging een flinke groei doorgemaakt. Inmiddels werken meer dan 45 practoraten aan onderzoeksagenda's van ruim 30 mbo-instellingen. In kwalitatieve zin versterken de practoraten het onderzoek in het mbo, en dragen bij aan kennisdeling zowel binnen de mbo-instelling (via de professionalisering van medewerkers) als in de arbeidspraktijk (via innovaties binnen het beroepsdomein).

De kwaliteitscommissie van de *Stichting Ieder mbo een practoraat* heeft deze handschoen opgepakt. Uitgangspunt daarbij is dat praktijkgericht onderzoek in het mbo zich laat inkleuren door vele opvattingen en een uitgebreid en gevarieerd repertoire aan methoden en aard van de gegevensverzameling. Zo zijn er practoraten met een algemene opdracht, bijvoorbeeld actieve didactiek of burgerschap, en practoraten voor een beroepsdomein, zoals bijvoorbeeld logistiek, zorg en/of technologie. Daarnaast hebben de meeste practoraten een extern georiënteerde samenwerking met het bedrijfsleven of omgekeerd vanuit het bedrijfsleven naar het beroepsdomein of mbo-instelling dus van buiten naar binnen en omgekeerd. Overkoepelend kenmerk is dat het onderzoek praktijkgericht en praktijkgestuurd is. Het staat in dienst van het onderwijs dat uiteindelijk uitmondt in kort cyclische innovaties en implementatie van vernieuwing van producten en diensten voor vooral het midden- en kleinbedrijf.

Kwaliteitsgebieden

De kwaliteitscriteria die in deze paragraaf worden uitgewerkt, zijn afgeleid van de vier aandachtsgebieden die tezamen het werkgebied van practoraten omvatten.

Ze zijn bedoeld als handreiking voor de practoraten. Het gedeelde uitgangspunt is dat practoraten waarde toevoegen aan enerzijds het onderwijs en de beroepspraktijk, en anderzijds aan het functioneren van de professionals en de studenten. De vier kwaliteitsgebieden moeten redelijkerwijs met elkaar in evenwicht zijn, of worden gebracht. Het gaat uiteindelijk namelijk om de samenhang tussen alle gebieden. Tussen beide assen (waarde toevoegen aan het onderwijs en de beroepspraktijk en aan het functioneren van professionals en studenten) liggen de volgende vier aandachtsgebieden met de meest relevante kwaliteitscriteria voor een practoraat.

Innoveren

Het gaat hierbij om vragen als in welke mate het practoraat is verbonden met de strategische agenda van de mbo-instelling; hoe het kernvraagstuk van het practoraat is ingebed in het werkveld, actueel is en bijdraagt aan innovatie van het onderwijs en bedrijven en maatschappelijke instellingen; of, en in welke mate er sprake is van co-creatie tussen de beroepspraktijk en het onderwijs; of er voldoende experimenteeruimte is om het vraagstuk te onderzoeken en verder uit te diepen.

Organiseren

Vragen die je hierbij moet stellen zijn onder andere of en in welke mate het practoraat geïntegreerd is als herkenbare organisatie-eenheid binnen en buiten de mbo-instelling en de beroepspraktijk; de mate waarin het practoraat breed en diep verankerd is binnen de mbo-instelling, en waarin samenwerking met (eventuele) andere opleidingen en diensten wordt gestimuleerd; de mate waarin het prac-

toraat wordt gefaciliteerd in immateriële en materiële zin; de mate waarin bestuur en management zich daadwerkelijk committeren aan het practoraat.

Professionaliseren

Is de zichtbaarheid en de betrokkenheid van de bij het practoraat betrokken professionals voldoende aanwezig; beschikken de deelnemers over vernieuwende, onderzoekende en reflectieve competenties; onderschrijven zij een interactieve en verbindende werkwijze en dragen zij die uit; zijn zij bereid bij te dragen aan excellent onderwijs?

Realiseren

Het gaat hierbij om vragen als de mate waarin de resultaten van het practoraat impact hebben voor het onderwijs en de beroepspraktijk; de mate waarin studenten en docenten daadwerkelijk participeren en actief zijn betrokken bij het practoraat; de mate waarin het practoraat zijn kennis en resultaten verspreidt binnen het onderwijs, beroepspraktijk en aan andere betrokkenen beschikbaar stelt; de mate waarin men intern en extern verantwoording aflegt aan alle belanghebbenden over het practoraat, opzet, middelen, resultaten en effecten.

Praktijkonderzoek en kwaliteitscriteria

Praktijkonderzoek zou moeten voldoen aan een aantal hieronder te benoemen kwaliteitscriteria.

Relevantie van het vraagstuk

Het vraagstuk is gebaseerd op een gedegen analyse van de maatschappelijke, beroeps-, regionale of onderwijscontext. Het moet relevant zijn voor de (toekomstige) beroepspraktijk van en het onderwijs aan mbo-studenten en draagt bij aan innovatie van beide; het bevordert de samenwerking (co-creatie) en wisselwerking tussen onderwijs (docenten en studenten) en beroepspraktijk/werkveld; ordent en verdiept bestaande kennis of beoogt nieuwe kennis te produceren; betreft of bouwt verder op resultaten uit professioneel en wetenschappelijk onderzoek (contact met relevante collega – onderzoekers) en kan rekenen op aantoonbare bestuurlijke betrokkenheid, aandacht en ondersteuning.

Praktische relevantie

Het onderzoek beoogt een verandering in de huidige onderwijssituatie te bewerkstelligen, bestaande (onderwijs- of beroeps)praktijken te doorbreken en/of nieuwe praktijken te ontwikkelen; het werkt door naar (delen van) het onderwijs, de beroepspraktijk, arbeidsmarkt en samenleving; het is uitvoerbaar gezien inzet, betrokkenheid partners, middelen en gegeven tijdspad; het werkt door naar alle lagen binnen het beroepsonderwijs en draagt bij aan professionalisering van docenten en stakeholders; levert resultaten op die toepasbaar/buikbaar zijn voor beroepspraktijk, vakgebied, opleiding of onderwijs en overdraagbaar zijn naar andere contexten.

Studenten worden voorbereid op de snel veranderende beroepspraktijk.

Methodische grondigheid

Een onderzoeksplan geeft richting aan het practoraat/ onderzoek; de uitwerking van de onderzoeksvraag is afgebakend op het kennisdomein van het practoraat, scherp/ duidelijk geformuleerd en functioneel voor de onderwijspraktijk; het onderzoek is navolgbaar, beschrijft onderzoeksmethode, werkwijze en interventies; de praktijk in het onderzoek is herkenbaar voor het beroepsonderwijs en de beroepsopleidingen; onderzoeksvragen zijn ingebed in bestaande kennis en bouwen daarop voort en de resultaten zijn valide en betrouwbaar.

Keuze van onderzoeksmethodiek

De gekozen onderzoeksmethodiek past bij het doel en de context van het praktijkgericht onderzoek en de activiteiten die in het mbo plaatsvinden; de samenwerking tussen onderzoeker(s) docenten en studenten krijgt gestalte; de gekozen onderzoeksmethode komt voort uit de behoefte om onderzoek en praktijkontwikkeling/-verbetering inhoudelijk (kennistransfer) en procesmatig (docenten als mede-uitvoerders van onderzoek) te verbinden.

Ethische verantwoording

De Onderzoekers handelen integer, onafhankelijk en onpartijdig. Uitvoering gebeurt zorgvuldig, inclusief het zorgvuldig vernietigen, dan wel bewaren van data; respectvol en rekening houdend met de belangen en privacy van de betrokkenen; onderzoeksresultaten zijn toegankelijk.

Publieke verantwoording

Over het integrale onderzoeksproces wordt intern en extern verantwoording afgelegd aan stakeholders/ betrokkenen. De onderzoeksresultaten worden publiekelijk verspreid, gedeeld en uitgedragen.

Impact van practoraat

Het betreft resultaten in de vorm van onder andere nieuwe producten, herziene curricula, onderwijsmiddelen, publicaties; resultaten met betrekking tot het leerproces van

de mbo-studenten in school en/ of de arbeidspraktijk; resultaten in de vorm van gemeten ervaringen en resultaten van docenten en praktijkopleiders en de mate waarin zij zich hebben geprofessionaliseerd; resultaten in de zin van concrete producten en toepassingen.

Tot slot

De geschetste vier kwaliteitsgebieden met specifiek geformuleerde kwaliteitscriteria zijn bedoeld als handreiking voor de practoraten om de kwaliteit van hun onderzoek bespreekbaar te maken. Dit praktijkonderzoek is vergelijkbaar met het onderzoek dat hbo-instellingen verrichten, maar verschilt wezenlijk van het wetenschappelijk onderzoek zoals dat op universiteiten plaatsvindt. De stichting *Ieder mbo een practoraat* pleit voor een effectieve en duurzame kennisinfrastructuur voor het gehele beroepsonderwijs. Belangrijk is daarbij dat kennis voor het beroepsonderwijs toegankelijk, toepasbaar en betrouwbaar is en gebaseerd is op gelijkwaardige samenwerkingsrelaties tussen practoren, lectoren en docenten.

De gehele publicatie zal verschijnen op www.practoraten.nl.

Over de auteurs

R. Stevens
Ronald Stevens is lid van de kwaliteitscommissie van de stichting *Ieder mbo een practoraat*.

Hans Koole
Hans Koole is lid van de kwaliteitscommissie van de stichting *Ieder mbo een practoraat*.

Marc van der Meer
Marc van der Meer is lid van de kwaliteitscommissie van de stichting *Ieder mbo een practoraat*.

Henk Ritzen
Henk Ritzen is lid van de kwaliteitscommissie van de stichting *Ieder mbo een practoraat*.

Anneke Westerhuis
Anneke Westerhuis is lid van de kwaliteitscommissie van de stichting *Ieder mbo een practoraat*.